EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 2009.11.11
KOM(2009)624 galutinis

ŽALIOJI KNYGA

dėl vienos valstybės narės įrodymų baudžiamosiose bylose perdavimo kitai valstybei narei ir jų priimtinumo užtikrinimo

ŽALIOJI KNYGA

dėl vienos valstybės narės įrodymų baudžiamosiose bylose perdavimo kitai valstybei narei ir jų priimtinumo užtikrinimo

1. ĮŽANGA

Vienas iš Europos Sąjungos tikslų – išsaugoti ir plėtoti laisvės, saugumo ir teisingumo erdvę, visų pirma lengvinant ir stiprinant valstybių narių teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose. Kovojant su tarpvalstybiniu nusikalstamumu valstybių narių teisinių sistemų skirtumai ir nepakankamas abipusis teismo sprendimų pripažinimas neturi būti kliūtimi siekiant vykdyti teisingumą. Dėl to ypač svarbu skatinti veiksmingą bendradarbiavimą, susijusį su įrodymų gavimu baudžiamosiose bylose.

Jau yra priimta įvairių priemonių, kuriose nustatyti mechanizmai, kuriais remdamosi valstybės narės gali surinkti priimtinus įrodymus tarpvalstybinio pobūdžio baudžiamosiose bylose. Kad baudžiamosios bylos ES būtų tiriamos ir nagrinėjamos veiksmingai, būtina glaudžiau bendradarbiauti šioje srityje, todėl Komisija ketina imtis tolesnių veiksmų šiam bendradarbiavimui skatinti. Šia žaliąja knyga siekiama pasikonsultuoti su valstybėmis narėmis ir susijusiomis suinteresuotosiomis šalimis įvairiais su tuo susijusiais klausimais.

2. PAGRINDINIAI FAKTAI

Nuo Amsterdamo sutarties įsigaliojimo įvairiuose dokumentuose aiškiai išdėstyta būtinybė palengvinti įrodymų tarpvalstybinio pobūdžio bylose rinkimą ir skatinti šių įrodymų priimtinumą teismuose.

Tamperėje vykusios Europos Vadovų Tarybos išvadose[1] nurodoma, kad abipusis pripažinimas yra teisminio bendradarbiavimo pagrindas ir kad pagerintas teismo sprendimų ir nutarčių abipusis pripažinimas bei reikiamas teisės aktų derinimas palengvintų institucijų bendradarbiavimą ir teisminę asmens teisių apsaugą. Jose taip pat teigiama, kad abipusio pripažinimo principas turėtų būti taikomas ikiteisminėms nutartims, ypač toms, kurios kompetentingoms institucijoms leistų skubiai užtikrinti įrodymus ir konfiskuoti lengvai kilnojamą turtą, ir kad vienos valstybės narės institucijų teisėtai surinkti įrodymai būtų priimtini kitų valstybių narių teismuose, atsižvelgiant į jose taikomus reikalavimus.

Priemonių, skirtų įgyvendinti abipusio pripažinimo principą, programoje[2] teigiama, kad įrodymų gavimo orderių tikslas – užtikrinti įrodymų priimtinumą, išvengti jų dingimo ir palengvinti kratos ir poėmio orderių vykdymą, kad baudžiamosiose bylose būtų galima greitai užtikrinti įrodymus.

---

[1] 1999 m. spalio 15–16 d. Europos Vadovų Taryba, pirmininkaujančiosios šalies išvados, SN 200/1/99 REV 1.

[2] Priemonių, skirtų sprendimų baudžiamosiose bylose abipusio pripažinimo principui įgyvendinti, programa, OL C 12, 2001 1 15, p. 10.

Hagos programoje[3] nurodoma, kad būtina toliau tobulinti teisminį bendradarbiavimą baudžiamosiose bylose siekiant užtikrinti tinkamą valstybių narių teisėsaugos institucijų ir Europolo tolesnę tyrimų veiklą. Joje taip pat nurodoma, kad turi būti užbaigta išsami priemonių, skirtų teisminių sprendimų baudžiamosiose bylose abipusio pripažinimo principui įgyvendinti, programa, kuri apimtų teismo sprendimus visuose baudžiamojo proceso etapuose, susijusiuose su įrodymų rinkimu ir priimtinumu, ir kad turi būti toliau kreipiamas dėmesys į papildomus šios srities pasiūlymus. Hagos programą įgyvendinančiame veiksmų plane[4] taip pat numatomas pasiūlymas dėl įrodymų rinkimo minimalių reikalavimų siekiant įrodymų priimtinumo.

Komisijos komunikate „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“[5], be kita ko, numatoma sukurti išsamią įrodymų gavimo tarpvalstybinėse bylose sistemą. Remiantis šiuo komunikatu reikėtų pakeisti esamas šios srities teisines priemones viena nauja priemone. Ši priemonė būtų savaime pripažįstama ir taikoma visoje ES ir prisidėtų prie lankstaus ir greito valstybių narių bendradarbiavimo. Joje taip pat būtų nurodytas įvykdymo terminas ir kuo labiau apriboti vykdymo atsisakymo motyvai. Į priemonę galėtų būti įtrauktos elektroninių įrodymų taisyklės ir, atsižvelgiant į vaizdo konferencijų teikiamas galimybes, Europos šaukimo į teismą sistema. Be to, galėtų būti numatyti minimalūs principai siekiant palengvinti valstybių narių įrodymų (taip pat mokslinių įrodymų) abipusį priimtinumą.

3. ESAMOS ĮRODYMŲ BAUDŽIAMOSIOSE BYLOSE GAVIMO TAISYKLĖS

Esamas ES įrodymų baudžiamosiose bylose gavimo taisykles sudaro dviejų rūšių priemonės. Pirmosios grindžiamos savitarpio pagalbos principu. Tai visų pirma Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose[6], kurią papildo Šengeno susitarimas[7], ir Konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose[8] ir jos protokolas. Kitos, visų pirma pamatinis sprendimas dėl Europos įrodymų orderio[9], grindžiamos abipusio pripažinimo principu. Savitarpio pagalbos priemonėse ir jų protokoluose numatoma bendra pagalba, tačiau juose taip pat pateikiamos taisyklės dėl specifinio pobūdžio savitarpio pagalbos, susijusios, pavyzdžiui, su telekomunikacinių ryšių perėmimu ar vaizdo konferencijų rengimu. Paprastai savitarpio pagalbos prašymus išduodanti institucija perduoda tiesiogiai vykdančiajai institucijai. Išskyrus atvejus, kai vykdančioji institucija pateikia atitinkamą atsisakymo

---

3 Hagos programa: laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimas Europos Sąjungoje (OL C 53, 2005 3 3, p. 1).

4 Tarybos ir Komisijos veiksmų planas, įgyvendinantis Hagos programą dėl laisvės, saugumo ir teisingumo stiprinimo Europos Sąjungoje (OL C 198, 2005 8 12, p. 1).

5 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui ir Tarybai „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“, COM (2009) 262/4.

6 1959 m. balandžio 20 d. Europos konvencija dėl savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose.

7 1990 m. birželio 19 d. Konvencija dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo, sudaryto tarp Beniliukso ekonominės sąjungos valstybių, Vokietijos Federacinės Respublikos ir Prancūzijos Respublikos vyriausybių dėl laipsniško jų bendrų sienų kontrolės panaikinimo, įgyvendinimo (OL L 239, 2000 9 22, p. 19).

8 2000 m. gegužės 29 d. Konvencija dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose (OL C 197, 2000 7 12, p. 1).

9 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl Europos įrodymų orderio, skirto gauti daiktus, dokumentus ir duomenis siekiant juos naudoti baudžiamuosiuose procesuose (OL L 350, 2008 12 30, p. 72). Kita šios srities savitarpio pripažinimo principu grindžiama priemonė – 2003 m. liepos 22 d. Tarybos pamatinis sprendimas dėl turto arba įrodymų arešto aktų vykdymo Europos Sąjungoje įgyvendinimo (OL L 196, 2003 8 2, p. 45). Vis dėlto šios priemonės taikymo apimtis apribota kitoje valstybėje narėje esančių įrodymų areštu. Paskesnį įrodymų perdavimą kitai susijusiai valstybei narei reglamentuotų savitarpio pagalbos priemonės arba pamatinis sprendimas dėl Europos įrodymų orderio.

pagrindą, prašymas turi būti kuo greičiau įvykdytas, jei įmanoma – per išduodančiosios institucijos nurodytą terminą. Siekiant užtikrinti gautų įrodymų priimtinumą, valstybės, kuriai pateikiamas prašymas, institucijos turi laikytis prašančiosios valstybės institucijų nurodytų formalumų ir procedūrų, su sąlyga, kad jie neprieštarauja pagrindiniams valstybės, kuriai pateikiamas prašymas, teisės principams.

Pagal pamatinį sprendimą dėl Europos įrodymų orderio abipusio pripažinimo principas taikomas teismo sprendimams siekiant gauti įrodymus, kurie būtų naudojami baudžiamuosiuose procesuose. Europos įrodymų orderis gali būti išduotas siekiant gauti įrodymus, kurie jau yra ir kuriuos kaip daiktus, dokumentus ar duomenis galima gauti[10]. Jis išduodamas naudojant standartinę formą ir išverčiamas į vykdančiosios valstybės oficialią kalbą. Išduodančiosios valstybės institucijos turi įsitikinti, kad įrodymai taip pat galėtų būti surinkti panašioje byloje pagal nacionalinę teisę ir kad ieškomi įrodymai yra būtini ir proporcingi susijusiam procesui. Jei netaikomas atitinkamas atsisakymo pagrindas, prašymas priimamas ir įvykdomas per nustatytą terminą. Europos įrodymų orderio vykdymui netaikomas dvigubo baudžiamumo patikrinimas, jei nereikia vykdyti kratos ar poėmio arba jei už nusikalstamą veiką baudžiama ne trumpesniu nei trejų metų laisvės atėmimu ir ji nurodyta pamatinio sprendimo nusikalstamų veikų sąraše. Siekiant užtikrinti gautų įrodymų priimtinumą, vykdančiosios valstybės institucijos privalo laikytis išduodančiosios valstybės institucijų nurodytų formalumų ir procedūrų, su sąlyga, kad jie neprieštarauja pagrindiniams vykdančiosios valstybės teisės principams.

4. PERSPEKTYVOS

4.1. Įrodymų gavimas

Kaip minėta, esamas ES įrodymų gavimo baudžiamosiose bylose taisykles sudaro įvairios priemonės, grindžiamos skirtingais pagrindiniais principais, t. y. savitarpio pagalbos principu ir savitarpio pripažinimo principu. Tai, kad yra kelios priemonės, apsunkina šių taisyklių taikymą ir kelia painiavą, o kai kuriais atvejais specialistai gali taikyti ne pačią tinkamiausią priemonę įrodymams surinkti. Dėl šių veiksnių gali būti apsunkinamas veiksmingas tarpvalstybinis bendradarbiavimas. Be to, savitarpio pagalbos principu grindžiamos priemonės gali būti laikomos lėtomis ir neveiksmingomis, nes jomis nenustatomos jokios standartinės formos, naudotinos išduodant prašymus įrodymams iš kitos valstybės narės perduoti, ir nenustatomas prašymo įvykdymo terminas. Abipusiu pripažinimu grindžiamos priemonės taip pat gali būti laikomos netenkinančiomis, nes jomis apimamos tik tam tikros įrodymų rūšys ir jose numatoma daug atsisakymo vykdyti orderį motyvų.

Kaip nustatyta komunikate „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“, veiksmingiausias pirmiau minėtų sunkumų sprendimas būtų pakeisti esamą įrodymų baudžiamosiose bylose gavimo teisinį pagrindą viena abipusio pripažinimo principu grindžiama priemone, kuri būtų taikoma visų rūšių įrodymams. Palyginti su pamatinio sprendimo dėl Europos įrodymų orderio taikymo apimtimi, šia naująja priemone taip pat būtų

---

[10] Dėl ribotos taikymo apimties Europos įrodymų orderis negali būti išduotas siekiant, pavyzdžiui, įtariamiesiems ar liudytojams apklausti ar informacijai realiuoju laiku, pavyzdžiui, perimant ryšius ar stebint banko sąskaitas, gauti, nes nors šių rūšių įrodymus galima tiesiogiai gauti, jų dar nėra. Europos įrodymų orderis taip pat negali būti išduotas, pavyzdžiui, egzistuojančių daiktų, dokumentų ar duomenų tyrimui ar su kūnu susijusios medžiagos, kaip antai DNR pavyzdžiams ar pirštų atspaudams, gauti, nes nors šių rūšių įrodymai jau yra, jų be tolesnio tyrimo ar patikrinimo tiesiogiai gauti neįmanoma.

apimami įrodymai (kaip antai įtariamųjų ar liudytojų parodymai ar realiuoju laiku, pavyzdžiui, perimant ryšius ar stebint banko sąskaitas, gauta informacija), kurių, nors juos ir galima tiesiogiai gauti, dar nėra. Ja taip pat būtų apimami įrodymai (kaip antai atliekant egzistuojančių daiktų, dokumentų ar duomenų tyrimus ar gaunant su kūnu susijusią medžiagą, kaip antai DNR pavyzdžius ar pirštų atspaudus), kurių be tolesnio tyrimo ar patikrinimo neįmanoma tiesiogiai gauti, nors jie jau yra. Šia konsultacija siekiama patvirtinti šio metodo tinkamumą.

Taip pat reikia išnagrinėti, ar į priemonę turėtų būti įtrauktos specialios taisyklės, taikomos tam tikrų rūšių įrodymams. Tai buvo padaryta esamų savitarpio pagalbos priemonių atveju, į kurias, be tam tikrų bendrųjų nuostatų, taikomų visų rūšių įrodymams, įtrauktos išsamios taisyklės dėl specifinių formų, tokių kaip telekomunikacinių ryšių perėmimo ir apklausų vaizdo konferencijos būdu rengimo, savitarpio pagalbos prašymų.

Be to, reikia išnagrinėti, ar būtų tinkama taikyti tipines abipusio pripažinimo priemonių ypatybes (susijusias su, pavyzdžiui, orderių, o ne pagalbos prašymų naudojimu, standartinėmis formomis orderiui išduoti, nustatytais įvykdymo terminais ir tiesioginiais kompetentingų institucijų ryšiais) visų rūšių įrodymams. Pavyzdžiui, gali būti netinkama įvesti standartines liudytojų apklausos formas ar nustatyti terminus bendroms tyrimų grupėms sukurti. Be to, kai įrodymai gali būti surinkti nenaudojant prievartos priemonių, gali nebereikėti abipusio pripažinimo priemonėse numatyto atsisakymo pagrindo.

Galiausiai reikia išnagrinėti, ar būtų tinkama bet kokią esamą ar būsimą priemonę papildyti neteisinėmis priemonėmis. Pavyzdžiui, gairių rengimo ar specialistų mokymo iniciatyvomis, skirtomis specialistų žinioms apie priemonę (priemones) didinti. Taip pat galėtų būti vykdomos iniciatyvos siekiant užtikrinti teisingą priemonės įgyvendinimą, pavyzdžiui, sukuriant stebėjimo ir įvertinimo sistemas.

4.2. Įrodymų priimtinumas

Kaip minėta pirmiau, esamose įrodymų gavimo baudžiamosiose bylose priemonėse jau nustatyta tam tikrų taisyklių, kuriomis siekiama užtikrinti įrodymų, gautų kitoje valstybėje narėje, priimtinumą, siekiant išvengti padėties, kai įrodymai baudžiamosiose bylose vienoje valstybėje narėje laikomi nepriimtinais ar mažesnės įrodomosios vertės dėl jų surinkimo būdo kitoje valstybėje narėje. Vis dėlto šiomis taisyklėmis įrodymų nepriimtinumo klausimą bandoma spręsti tik netiesiogiai, nes jose nenustatoma jokių bendrų įrodymų surinkimo reikalavimų. Todėl kyla rizika, kad esamos įrodymų gavimo baudžiamosiose bylose taisyklės veiksmingai veiks tik tose valstybėse narėse, kuriose nacionaliniai įrodymų surinkimo reikalavimai panašūs.

Kaip nustatyta komunikate „Laisvės, saugumo ir teisingumo erdvė piliečių labui“, geriausias šios problemos sprendimas būtų nustatyti bendrus įrodymų baudžiamosiose bylose surinkimo reikalavimus. Šia konsultacija taip pat siekiama patvirtinti šio metodo tinkamumą.

Taip pat reikia konkrečiai išnagrinėti, ar geriausia būtų priimti bendrus reikalavimus, taikomus visų rūšių įrodymams, ar priimti labiau specifinius reikalavimus, taikomus skirtingų rūšių įrodymams. Atsižvelgiant į skirtingų rūšių įrodymų ypatybes, pagal pirmąjį veikimo būdą būtų apsiribojama sutarimu dėl bendrųjų principų, tuo tarpu pagal pastarąjį galėtų būti priimtos labiau specifinės derinimo taisyklės.

5. KLAUSIMAI VALSTYBĖMS NARĖMS IR VISOMS SUSIJUSIOMS SUINTERESUOTOSIOMS ŠALIMS

Siekiant nustatyti geriausią Komisijos veikimo būdą, valstybių narių ir visų susijusių suinteresuotųjų šalių prašome atsakyti į šiuos klausimus:

5.1. Įrodymų gavimas

1. Ar iš principo palaikytumėte esamą įrodymų baudžiamosiose bylose gavimo teisinio pagrindo pakeitimą viena priemone, paremta abipusio pripažinimo principu, kuri būtų taikoma visų rūšių įrodymams, įskaitant įrodymus, kurių dar nėra arba kurių negalima tiesiogiai gauti be tolesnio tyrimo ar patikrinimo? Kodėl?

2. Ar, jūsų nuomone, į priemonę turėtų būti įtrauktos specialios taisyklės, taikomos tam tikrų rūšių įrodymams? Jeigu taip, kokiems? Kodėl?

3. Ar, jūsų nuomone, būtų netinkama abipusio pripažinimo priemonių ypatybes taikyti visų rūšių įrodymams, įskaitant įrodymus, kurių dar nėra arba kurių negalima tiesiogiai gauti be tolesnio tyrimo ar patikrinimo? Jeigu taip, kokių rūšių įrodymams reikėtų taikyti specialias taisykles? Kodėl?

4. Ar, jūsų nuomone, būtų naudinga priemonę papildyti neteisinėmis priemonėmis? Jeigu taip, kokiomis? Kodėl?

5. Ar priemone turėtų būti sprendžiami kokie nors kiti klausimai? Jeigu taip, kokie? Kodėl?

5.2. Įrodymų priimtinumas

6. Ar iš principo palaikytumėte bendrų įrodymų baudžiamosiose bylose surinkimo reikalavimų įvedimą? Kodėl?

7. Kuriam variantui teiktumėte pirmenybę – priimti bendrus reikalavimus, taikomus visų rūšių įrodymams, ar labiau specifinius reikalavimus, taikomus skirtingų rūšių įrodymams? Kodėl?

8. Jei turėtų būti priimti bendri reikalavimai, kokie reikalavimai tai turėtų būti? Kodėl?

9. Ar priemone turėtų būti sprendžiami kokie nors kiti klausimai? Jeigu taip, kokie? Kodėl?

6. ATSAKYMŲ PATEIKIMO TERMINAS

Valstybių narių ir susijusių suinteresuotųjų šalių prašome pateikti atsakymus į žaliosios knygos klausimus ne vėliau kaip iki 2010 m. sausio 22 d. Prašymus siųsti šiuo adresu:

Paštu:
European Commission
Directorate General Justice, Freedom and Security
Attn: Mr Anders AAGAARD
MO59 03/096
B-1049 Brussels
Belgium

E. paštu:
Anders.Aagaard@ec.europa.eu

Gautos nuomonės bus paskelbtos internete. Būtinai perskaitykite specialų pareiškimą apie privatumo apsaugą. Jame informuojama, kaip bus tvarkomi jūsų asmens duomenys ir pareikšta nuomonė. Profesinės organizacijos kviečiamos registruotis Komisijos interesų grupių atstovų registre (http://ec.europa.eu/transparency/regrin). Šis registras sukurtas atsižvelgiant į Europos skaidrumo iniciatyvą, siekiant Komisijai ir plačiajai visuomenei suteikti informacijos apie interesų grupių atstovų tikslus, finansavimą ir struktūrą.